

UÇSUZ BUCAKSIZ ŞEHİR İSTANBUL

Geçtiğimiz ay 1001 Belgesel Film Festivali'nde gösterilen **Ekümenopolis: Ucu Olmayan Şehir**, 13 Kasım'da Altyazı ve Bant Mag işbirliğiyle Kadıköy'de Arka Oda'da gösterilecek. İmre Azem'in yönettiği film, İstanbul'un son raddeye gelen kentsel sorunlarına olabildiğince geniş bir perspektiften bakıyor.

■ SONAY BAN

Ekümenopolis İstanbul'un özellikle 1980 sonrasında gittikçe kötüleşen yapısını, küreselleşme ve neoliberalizm sürecinde yaşadığı dönüşümü merkeze alıyor. Film sürekli büyüyen, her türlü doğal eşiği aşan, sorunlarına yenileri eklenen, sakinleri ekonomik ve sosyal olarak zor koşullarda yaşamaya mahkûm bırakılan, kentsel dönüşüm projelerinden üçüncü köprü sevdasına uzanan bir yelpazede savrulan İstanbul'u resmediyor. Grafik animasyonlar ve üst-ses aracılığıyla, 1929 krizinden savaşlar sonrası yaşananlara, kentlere göçlerden 1980 sonrası etkisi hissedilen neoliberalizm ve İstanbul'un pazarlanıp özelleştirilmesine, Türkiye'de ve dünyada yaşanan önemli olayları anlatıyor. İstanbul'un distopik görünümünü altı ana başlık üzerinden inceleyen film, konunun muhatabı kent sakinleri/mağdurlarıyla, proje yatırımcılarıyla, akademisyenlerle, uzmanlarla konuşarak farklı bakış açıları sunuyor.

'Küresel Kent' adlı ilk bölümde üçüncü köprü inşasının kentin genişlemesine ve kaosa sürüklenmesine neden olacağı belirtiliyor. Kentin özellikle sermaye ve rant peşindeki kurumların elinde geçirdiği evrim ve sonucunda sürgün edilip kentsel dönüşüm projeleriyle en çok zararı gören insanların

(Ayazma'da, Başbüyük'te, Sulukule'de vb.) hayatta kalma çabaları görünür kılınıyor. 'Sistemin Dinamikleri' adlı ikinci bölümde gittikçe artan AVM'lerin, gayrimenkul piyasasının, lüks ve güvenli sitelerin yarattığı

İllustrasyon: Özlem Ölçer

finans sektörünün ve konut piyasasının ikircikli durumu irdeleniyor. Sürekli daha fazla alanın tahribine yol açan yapılaşma filmin üçüncü bölümü 'Üçüncü Köprü'de ayyuka çıkıyor ve tasarlanan köprü'nün; ilk anda trafik sorununa çözüm sunacak gibi gözüküp uzun vadede kendi trafiğini oluşturacağı için çiziliyor. Almanya'da 80'lerde orta sınıf için inşa edilen toplu konut projelerinin anti-sosyal yaşam alanları yaratmasının vurgulandığı dördüncü bölümde

Knut Unger, TOKİ'lerin muadillerinin artık pek çok ülkede yıkıldığını ve 20 sene içinde Türkiye'de bir benzerinin yaşanabileceğini söylüyor. Son iki bölümde hem sermayenin Ali Ağaoğlu gibi sömürgeci işadamları tarafından kullanılışı¹ ve neoliberal söylemdeki tezahürü gözler önüne seriliyor hem de vaat edilen konut iyileştirmelerinin projeler çerçevesinde halkı sürgüne göndermeden, onlarla birlikte yapılması gerektiği dile getiriliyor. Aksi, mahallelerin yok olması, insanların geçmişlerinden ve geleceklerinden mahrum bırakılması, "açık hapishanelerde" kaderlerine terk edilmesi demek, ki bu da yaşanmayan bir durum değil.

Ekümenopolis ele aldığı konuları disiplinlerarası bir perspektiften -ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden uzmanlara başvurarak, konunun asıl muhatabı olan mağdur İstanbullularla konuşarak- sunması nedeniyle önemli bir yerde duruyor. Kentte hâlen süren projelerin öznesi olan mekânların ve tarihi yapıların ayakta kalma mücadelesi, filmin sonlarında bir arada veriliyor.² Bu yönüyle İstanbul'un yok edilmesinin bir bütün olarak ele alınması gerektiğine vurgu yapan *Ekümenopolis*, izlenmeyi fazlasıyla hak ediyor.

notlar:

¹ Burada Ağaoğlu'yla film sürecine yayılan röportajlar çok önemli: "İşini iyi yaparsan yükselirsin"le kapitalizm ve emek üzerine yaptığı vurgular ve insanların yerlerinden edilmesini "ama onlar da yardımcı olmalı bu süreç" buyurarak dillendirmesi; yönetmenin o zamana kadar duyulmayan sesini sonlara doğru -bana göre dayanamayıp- çıkarmasına vesile oluyor.

² Burada Haydarpaşa Garı'nın ve Emek Sineması'nın yıkılmaması, üçüncü köprü'nün yapılmaması için organize edilen eylemler art arda sunuluyor.

LONDRA POSTASI

■ ALISA LEBOW

Ali Samadi Ahadi'nin *Yeşil Dalga* (*The Green Wave*, 2010) filmi hakkında, yapılmasından bu yana çok şey duymuştum. Amsterdam Uluslararası Belgesel Film Festivali'ne (IDFA) giden arkadaşlarım filmin "kaçmaz" olduğunu bildirmişlerdi. Animasyonu ve yüz yüze röportajları blog yazıları, tweetler ve cep telefonu ile çekilmiş görüntüler gibi muhtelif arşiv malzemeleriyle harmanlayan filmin, 2009'da İran'daki aktivist hareketin yükselişini ve bastırılmasını çok canlı bir biçimde yansıttığı söyleniyordu. Bir süredir devrimci hareketlere dair filmler üzerinde çalıştımdan *Yeşil Dalga* görmem gereken filmler listesinin başlarında idi. Dolayısıyla film Londra Çağdaş Sanatlar Enstitüsü'nde (Institute for Contemporary Arts) gösterime girer girmez gidip izledim.

Birkaç ilginç film keşfetmenin yanı sıra, araştırmamdan iki şey öğrendim. Birincisi, bir devrimin ülkenin veya milletin ismiyle anılabilmesi için başarılı olması gerekiyor (Fransız Devrimi, Rus Devrimi, Mısır Devrimi). Başarısız girişimler ise genellikle bir renkle adlandırılıyor: Safran Devrimi (Birmanya, 2007) veya Yeşil Devrim (İran, 2009) gibi. Buna istisna olan Turuncu Devrim (Ukrayna, 2005) ise öğrendiğim ikinci noktaya bağlantılı: Adına devrim denen her şeyi devrim saymamak gerek. Bu İran'daki hareket için özellikle geçerli. Bir devrimi devrim yapan tüm unsurları -gösteriler, devlet baskısı, tutuklamalar, şehitler, hatta (modası geçmiş olsa bile) bir lider barındırorsa da, İran'daki hareketi bir ihtilal

olarak değil mevcut devrimi düzeltme girişimi olarak görmek gerek. Protestocular adil seçimler; ifade özgürlüğü; azınlıklar, kadınlar ve diğerleri için vatandaşlık hakları gibi talepleri, 1979 İran Devrimi *dahilinde* ifade ediyorlardı, ona alternatif olarak değil.

Yeşil Dalga bütün bunları böyle açıklamıyor, muhtemelen de hedef kitlesi olarak belirlediği Batılı genç izleyiciyi mevzudan soğutmamaya dikkat ettiği için. Zaten film bilgilendirme amaçlı değil, daha ziyade muhalif bir İranlı yönetmenin Batılı izleyici genç İranlıların özgürlük mücadelelerini desteklesin diye yaptığı duygusal bir çağrı niteliğinde. Hareketin siyasi du-

ruşuna ve esas liderinin siyasi programına dair herhangi bir net bilgi verilmemesine rağmen, insan filminden yoğun bir adaletsizlik hissiyle ve aktivistlerin cesaretinden çok etkilenmiş olarak çıkıyor. Hak etmediği iktidarı İran'ın dinî lideri Ayetullah Hamaney'in açık desteğiyle ve baskıyla ele geçiren Ahmedinejad hükümetinin gayri-meşruluğuna dair yoğun bir öfke duyuyor insan. Fakat şu da ortada: film izleyicinin duygularını, siyasi programını açıklamadığı muhalefet lehine manipüle ediyor.

Filmin İran'da sürmekte olan bir zulüm dönemine şahitlik ettiği doğru. İktidarın kötüye kullanıldığı, insanların sadece daha demokratik bir gelecek arzusunu dillendirmeye cüret ettikleri için tutuklandığı, işkence gördüğü ve katledildiği su götürmez gerçekler. Ayrıca üzerinde belli ki aşkla çalışılmış: sadece on ay kadar kısa bir süre içinde tamamlanan yapım aynı anda pek çok unsuru, hikâyeyi ve olayı idare ettiği gibi, kayıtlardaki kaçınılmaz eksikleri de yaratıcı şekillerde kapatıyor. Yola Heinrich Böll Vakfı'nın desteğiyle çıkıp Arte ve çeşitli diğer Batılı yayın kuruluşlarının ortak yapımılığıyla tamamına eren bu iyi niyetli film, konusundan çok hedef kitlesinin etkilerini yansıtıyor. Yani histe ağır ama içerikte hafif, gücünü siyasi tesirden ziyade pathos'tan alıyor. Buna rağmen tutkuyla ve bağlılıkla yapılmış, kuvvetli bir aciliyet hissi içeren *Yeşil Dalga*'nın tam da hedef kitlesini etkilemekte başarılı olduğu söylenebilir. (Çeviren: Başak Ertür)

